

Első lépések – Felhőgyár

Egy szociális design ABC

Szöveg: KOVÁCS PÉTER | Fotó: SCHÖFF GERGELY, KUSTOS NIKOLETT

A jelenkori kultúrában a társadalmi felelősségvállalás, a periférián elhelyezkedők – és sokáig némaságban rejtőzök – "játékba hozása" elementáris erővel tör fel a legkülönbözőbb területeken. A hazai designkultúra viszont mindeddig adós maradt az olyan szisztematikus reflexióval, amely rendszerített formában tár az érdeklődők elé szociális designnal kapcsolatos törekvéseket. A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem szemléletmódjában a design – és annak szociális perspektívája – nagy múltra tekint vissza. Az intézmény falai között működő EcoLab (Barcza Dániel és Fehér Bori vezetésével) azon céllal jött létre, hogy a design gyakorlatát összekapcsolja a társadalmi felelősség terepével, ennek részeként indította el 2013-ban a Felhőgyár névre keresztelt kísérleti programját. 5 évnyi munkát követően pedig 2017-ben napvilágot látott könyv formájában is azon összegzés, amely ezt az időszakot igyekszik történeti

és reflektív keretek között bemutatni.

A kötet már a kezdeti lépésben leszögezi – Moholy-Nagy egy idézetét segítségül hívva – hogy a design nem redukálható egyetlen szakmára, hanem sokkal inkább olyan nézőpontot, hozzáállást jelenít meg, amely révén a máshogyan látást máshogyan gondolkodás és máshogyan cselekvés követi. Ennek mentén a könyvet három nagy egységre bontva (Alkotás, Oktatás, Tanulás) jeleníti meg azon 5 éves folyamatot, amely a Bódva-völgyben található Bódvaszilasi társadalmi kihívásairól kíván a design-szemléletmód segítségével válaszokat adni.

A folyamat hangsúlyozottan kísérletező jellegű, éppen ebből kifolyólag lehetséges utakat vázol fel, nem akar a saját "zsákutcáiról" megfedkezni. Noha a nemzetközi gyakorlatban látunk jónéhány példát, amely a szociális design aspektusait kívánja működtetni, hazánkban újszerűnek számít ez a szemléletmód. Mind a projekt 5 éves összetett folyamata, mind pedig az abból létrejövő könyv rendkívül nagy ereje ez, hiszen teret kíván nyitni azon alkotói modellnek, amely az "elefántcsont-torony" helyett a valós jelenkori kultúra terepén kíván működni. A bódvaszilasi közeg – azon belül is kiemelten a körzeti általános iskola, ahol nagy többségben

halmozottan hátrányos helyzetű cigány gyermekek tanulnak – lényegi és egzisztenciális kérdések sorát veti fel a hazai periféria-helyzettel kapcsolatosan; a design pedig hatékonyan tud válaszolni ezen kérdésekre.

Talán a legnehezebb egy ilyen folyamat esetében az elindulás, hiszen hosszú előkészítést, átgondoltságot és főleg ismeretekben való reális elmélyülést kíván. Az egyetem falai közé zárva, a társadalomtudományok erőteljes bevonása nélkül lehetetlen feladatnak tűnik. A létrejövő design-gyakorlatok sorozata pedig rendkívül jól tükrözi ezt a tanulási folyamatot. A kötet említett nagy ereje a hiánypótlás mellett az őszinteség gesztusa, nem kendőzi el azokat a buktatókat, amelyeket nem sikerült elkerülni az 5 év során. Hogy miből is áll ez az 5 év? Megannyi előzetes kutatásból, 8 létrejövő design-részprojektből, nyári táborokból, évközi egyetemi kurzusokból, több száz megszólított tanulókból és felnőttekből, őszinte egymáshozfordulásból, tanulni vágyásból, egymás megismerésének az igényéből. Iránymutató a hazai kontextusban mindenki számára, akinek a társadalmi érzékenység, a periféria-helyzetben élők segítése, az új párbeszédmódok kialakítása élő kérdések, amelyekre választást kíván adni. Hogy a válaszok elég

áryaltak legyenek, elkerülhetetlen a legkülönbözőbb diszciplínák bevonása.

Az egyetemen lévő képzési irányok mellett olyan szakértőkre van szükség, akik segíteni tudják a designkultúrában tevékenykedőket ezen "út" során. Talán éppen ebből eredően fogalmazódik meg némi hiány a bevont szakterületek listáját végignézve. Már ez első "hangulat pad"-projekt kapcsán is megfogalmazódik kudarcként, hogy a felhasználói igények nem találkoztak a tervezői koncepcióval. A múlt hibáiból tanulva és a sikeresebb jövő érdekében véleményem szerint elkerülhetetlen olyan szakértők, romológusok bevonása, akiknek elmélyült és árnyalt fogalmaik vannak a cigány kultúra és az abban szocializálódott gyermekek és fiatalok gondolkodásmódjáról, világlátásáról, értékrendjéről. Hiszen a segíteni akarást és a jól segítséget sok esetben éppen az választja el egymástól, hogy ismerjük-e azokat, akiknek segíteni kívánunk.

Ezen hiánnyal együtt azonban kimondható, hogy megteremtődött a hazai diszkurzusban a szociális design úttörő átfogó projektje, amelyből kiindulva, az erejét kiemelve és a hibáiból tanulva a design elindulhat egy eddig kevésbé járt úton. A Felhőgyár – Egy szociális design ABC bátor és őszinte könyv, amely megkerülhetetlen a designnal foglalkozók számára.

